

Т.А. НІКІТІНА, асист., КНТЕУ

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄС.

У статті розглянуто процес глобалізації економіки як функціонування економік окремих країн у рамках єдиної взаємозалежної системи. Визначено позитивні та негативні наслідки глобалізації економічних відносин.

Як приклад наводиться діяльність транснаціональних корпорацій (ТНК).

Процес глобалізації економіки – це функціонування економік окремих країн у рамках єдиної, взаємозалежної економічної системи. На протязі останніх двадцяти п'яти років спостерігається тенденція до подальшої швидкої глобалізації економіки світу. Процес глобалізації вже неможливо зупинити, оскільки завдяки йому все більше людей у світі покращують свій матеріальний стан. Це визнають і супротивники і захисники глобалізації. Однак існують як позитивні так і негативні наслідки глобалізації економіки.

До найважливіших позитивних наслідків глобалізації економічних відносин можна віднести наступні:

- більш широке і раціональне використання виробничих ресурсів різними країнами. Промислово - розвинуті країни отримують кваліфіковану робочу силу з інших країн
- поглиблення міжнародного поділу праці.
- розвиток галузей обробної промисловості і сфери послуг.
- перелив капіталу та інших факторів виробництва у галузі з більш динамічним розвитком.
- розвиток новітніх технологій (космічних технологій, ноосфери, сервісної економіки).

До негативних наслідків глобалізації економічних відносин можна віднести наступні:

- загострення конкурентної боротьби на світовому ринку.
- певні галузі втрачають деякі фактори виробництва, завдяки переливу капіталу і кваліфікованої робочої сили в інші галузі.

За даними ЮНКТАД 1999 року, за останні двадцять п'ять років розрив у рівні доходів між країнами та групами населення не зменшився, а, навпаки зріс. Економічна нерівність посилилась, розрив в доходах між бідним та багатим населенням світу збільшився¹. Лібералізація торгівлі призвела до посилення розриву в оплаті висококваліфікованих та некваліфікованих робітників не тільки у промислово – розвинутих країнах, але і в країнах, що розвиваються. Серед фірм, як правило, виграли, від процесу глобалізації, великі, міжнародні, глобальні, лідери в технології, а програють малі, національні, ті що не йдуть на ризик і мають відсталу технологію. Серед країн – виграють: експортери капіталу та технологій, нетто – кредитори, країни з гнучкою економікою і висококваліфікованими робітниками. Серед країн - програють: імпортери капіталу та технологій, нетто – позичальники, країни з структурно жорсткою економікою і некваліфікованими робітниками. Країни з трансформаційною економікою та країни, що розвиваються "програють" країнам з розвинутою економічною системою у грі під назвою "глобалізація".

Також треба зупинитись на тому, що в сучасних умовах глобалізації економіки ті самі процеси та явища мають різний вплив на різні суб'єкти економічного життя. Завдяки цьому

¹ Глобализация и стратегия развития./ д. Найяр; "Круглый стол" высшего уровня по торговле и развитию: Ориентиры на XXI век (2000г. Бангкок).- Женева: ЮНКТАД, 1999.

не можливо однозначно оцінити діяльність транснаціональних корпорацій (ТНК). Діяльність ТНК приносить як позитивні так і негативні наслідки як для приймаючих країн так і для країн базування.

Для приймаючої країни позитивний економічний вплив ТНК проявляється в тому, що приймаюча країна, отримує нові можливості щодо:

- стимулювання розвитку національної економіки;
- збільшення обсягу продукту, що виробляється, і прибутку;
- прискорення економічного зростання і розвитку;
- одержання додаткових ресурсів (капітал, технології, управлінський досвід, кваліфікована праця);
- одержання податків від діяльності ТНК.

Окрім цього залучення іноземного капіталу за допомогою ТНК сприяє зменшенню безробіття у приймаючій країні. В країні налагоджується виробництво конкурентноспроможної продукції, яка як насичує внутрішній ринок (тобто відпадає необхідність в імпортуванні цих товарів), так і йде на експорт, що в свою чергу сприяє зміцненню зовнішньоторговельних позицій країни. Розвивається внутрішньорегіональна торгівля, підвищується ступінь конкурентності національних ринків (ТНК підривають позиції місцевих монополій; із загостренням міжнародної конкуренції ТНК починається формування змішаних компаній з участю місцевого капіталу). ТНК сприяє ефективному розміщенню світових факторів виробництва (переміщення через національні кордони великих виробничих, трудових ресурсів, капіталу, технології та ін.), що в свою чергу обумовлює зростання виробництва у світі. Також позитивний вплив ТНК проявляється у впровадженні нових технологій, випуску нових видів продукції, сприяє розвитку нового стилю менеджменту, використанню всього кращого з практики зарубіжного бізнесу. ТНК спроможні порушувати ізоляцію національних економік (але інтеграція країни до світової економіки відбувається лише в рамках, визначених отриманням компанією максимального прибутку).

Однак для приймаючої країни існують і негативні економічні наслідки діяльності ТНК, які проявляється в тому, що:

- представники приймаючої країни, як правило, не допускаються до участі у проведенні НДДКР;
- ТНК можуть маніпулювати цінами з метою уникнення податків;
- ТНК мають змогу нав'язувати компаніям приймаючої країни неперспективні напрями в системі розподілу праці в своїх рамках;
- ТНК несуть небезпеку розташування у приймаючій країні екологічно небезпечного виробництва, застарілих технологій.

Використовуючи політику захоплення і поглинання місцевих компаній, ТНК спричиняють посилення нестійкості інвестиційного процесу. Це відбувається тому, що ця політика передбачає фінансову рухливість і негативно позначається на стабілізації економічного розвитку приймаючих країн. Стійке становище ТНК дає їй можливість деінвестицій у разі кризової ситуації в країні, що призводить до скорочування виробництва, закриття підприємств, безробіття та ін. ТНК використовують трансфертні ціни на свою продукцію. Завдяки своїм великим розміром деякі ТНК мають монопольну владу і можуть здійснювати тиск на уряд приймаючої країни, оскільки за обсягом обороту перевищують окремі країни. У зв'язку з цим також існує ймовірність ухилення ТНК від економічного і політичного контролю з боку приймаючої країни.

В свою чергу для країни, що вивозить капітал діяльність ТНК також має і позитивні і негативні наслідки. Для країни базування **позитивний економічний вплив від діяльності ТНК** проявляється в тому, що іноземні інвестиції ефективніші, ніж економічні внутрішні. Завдяки ТНК зміцнюються зовнішньоекономічні позиції країни базування, створюються

національні переваги. Це відбувається тому, що ТНК є важливим інструментом зовнішньоекономічного і зовнішньополітичного впливу і держава використовує цей вплив в інтересах свого утвердження на світовому ринку. Єдність інтересів ТНК і країни базування виявляється в тому, що державна політика, партійна система, армія не можуть існувати без фінансово – технічної підтримки ТНК. ТНК використовують свій вплив для лобіювання власних інтересів. Зовнішньоекономічна політика держави, як правило, спрямована на захист ТНК. Експансія ТНК виробництва товарів в країни, що розвиваються, дає змогу успішно конкурувати на світових ринках ТНК – важливий чинник економічного і політичного добробуту та глобального впливу країни базування. Окрім економічного впливу ТНК мають і політичний вплив на уряд приймаючої країни і тому можуть виступати у якості дипломата країни базування. За допомогою ТНК уряд країни базування може чинити тиск на уряди приймаючих країн (наприклад вживаються обмежувальні заходи щодо експорту та імпорту певних товарів). Але слід сказати, що і приймаючі країни розглядають ТНК як інструмент своєї національної політики (наприклад безпечне забезпечення своїх країн сировиною : якщо ТНК країни базування А припинить постачання нафти, то на її місце встануть ТНК країн базування Б, С тощо).

Для країни базування негативні економічні наслідки впливу ТНК наступні :

- наявність суперечностей між інтернаціональним глобальним характером операцій ТНК і територіально обмеженою юрисдикцією держави;
- державне регулювання іноземних інвестицій: заборона інвестування в окремі галузі, особливі умови інвестування (використання місцевих напівфабрикатів, навчання місцевих кадрів, проведення НДДКР у приймаючій країні, розширення експорту продукції, що виробляється), втрати в торговому балансі;
- ризик конфіскації інвестицій.

Держава, здійснюючи регулювання економічними процесами, повинна враховувати вище перелічені позитивні та негативні наслідки діяльності ТНК, і забезпечуючи національну економічну безпеку намагатися максимізувати позитивний та мінімізувати негативний вплив ТНК.

Процеси глобалізації економіки неоднозначно впливають на економіку приймаючих країн і країн базування ТНК. Існує багато як позитивних так і негативних чинників. Лібералізація руху капіталів й економічної діяльності ТНК сприяє підвищенню технологічного рівня виробництва, появі на ринку нових товарів і послуг, зниженню середніх витрат виробництва, але в той же час зростає залежність національних економік від діяльності ТНК. Загрозою для національних економік є і те, що для міжнародного бізнесу головною метою є максимізація прибутку і можлива ситуація, що для здійснення цієї мети будуть впроваджені дії які призведуть до посилення негативних економічних і соціальних наслідків для приймаючих країн. ТНК своєю діяльністю закріплюють перерозподіл світового продукту на користь провідних ринкових країн. Особливу роль ТНК відіграють і в Україні, як країні з трансформаційною економікою. Вони мають змогу активно впливати на процеси приватизації, реструктуризації виробництва, оновлення технологічної бази, формують моделі участі держави у процесах міжнародної кооперації і міжнародного поділу праці.

Треба визнати, що будь – які процеси глобалізації несуть за собою як позитивні так і негативні наслідки і необхідно так побудувати свою стратегію, щоб максимізувати позитивні наслідки і мінімізувати негативні. Саме держава для того, щоб “виграти” у грі “глобалізація” повинна розробити стратегію не тільки на внутрішньоекономічному, але і на зовнішньоекономічному рівнях при економічній та політичній взаємодії зі світом. Треба розробити економіко – математичні моделі за допомогою яких розраховувати ймовірні наслідки будь – яких глобальних процесів і вже спираючись на отриманні результати приймати рішення. Окрім цього держава повинна проводити таку політику з міжнародним капіталом, яка сприяла б поліпшенню розподілу вигід від міжнародної економічної взаємодії, обережно проводити макроекономічну політику, враховуючи всі “плюси” та

“мінуси” глобальних процесів, звести до мінімуму соціальні витрати , які пов’язані з глобалізацією, зміцнювати стратегічні союзи між країнами , що розвиваються, при взаємодії з ТНК займати жорстку позицію і не йти на поступки, пропонуючи пільги і тим самим прирікати себе на програш.